

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 20.

V Ljubljani, 15. oktobra 1885. l.

XXV. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

III.

Občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

(V 10. dan septembra 1885. l. ob 10. uri dopoldne v mestni dvorani.)

Po zborovanji „vdovskega društva“ zborovalo je „Slovensko učiteljsko društvo“ po naznanjenem dnevnem redu. Zbralo se je blizu 50 g. g. učiteljev (med njimi tudi nekaj gospodičin učiteljic). Počastil je z navzočnostjo zbor tudi gosp. dr. Jos. Vošnjak.

Predsednik gosp. A. Praprotnik ogovori zbor tako-le:

„Slavni zbor!

Kot predsednik „Slovenskega učiteljskega društva“ imam častno nalogo, da vas, velespoštovani gospodje in pospešitelji in prijatelji národne omike, prísérčno pozdravljam in vsem iz srca kličem: Dobro došli! Ljudska šola je prva najnižja stopinja vseh izobraževalnic; že pridevnik „ljudska“ kaže njeno namero in nalogo, da izobražuje ljudstvo, t. j. večjo množino prebivalcev v državi. Ljudski učitelj se mora tedaj truditi za ljudsko omiko. Trudi — vestno trudi — se pa človek le takrat, ko ima veselje in ljubezen do svojega poklica. Veselje do poklica pa se pridobi, ako človek občuje z ljudmi svoje vrste. Enako drugim stanovom je tedaj tudi učitelju treba, da se posvétuje s svojimi sotrudniki in da se utrjuje pri svojem težavnem delu. Prav umestno je tedaj, da se tudi mi ljudski učitelji poljubno snidemo ter si o svoji stvari svoja mnenja drug drugemu odkritosérčno razodevamo. V ta namen ustanovljena so tudi naša društva.

„Slovensko učiteljsko društvo“ užé danes zboruje sedemnajstikrat.

Užé to, da vsako leto enkrat prostovoljno snidejo se udje — somišljeniki — z društveno namero, da bi duševno podpiralo slovensko ljudsko šolstvo — je napredek v društvu.

Odbor „Slovenskega učiteljskega društva“ je imel društveno namero — duševno podpirati slovensko ljudsko šolstvo — vedno pred očmi, ter jo, kolikor so mu godne in neugodne okoliščine pripuščale, tudi vestno izvrševal.

Odbor je vztrajno delal na to, da bi društvo zraven društvenih zabav in znanstvenih predavanj enako društvom v naši sosedni deželi (kot n. pr. na Hrvatskem „Pedagogijsko-književni zbor“) delovati jelo tudi na toliko zapuščenem šolskem slovstvenem polji, a dozdej se mu je še le toliko posrečilo, da je izdal na svetlo za šole

učilo „Stenske table“ in „Imenik šolskih oblastev, ljudskih šol, učiteljev in učiteljic na Kranjskem“, katerega je uredil naš marljivi odbornik in podpredsednik gospod profesor Jakob Praedika.

Odbor spoznavši, kako bi slovenskemu šolstvu ugajalo, ko bi društvo izdajalo za naše učitelje in učilnice primerne knjige na svetlo, postavil je na dnevni red današnjega zborovanja točko: „Kaj in kako bi društvo slovstveno delovalo“.

Dragi sotrudniki, to važno stvar priporočam vam, da jo vsestransko preudarite in kar mogoče društvu pomagajte, da jo izvrši, kajti: „le delo kaže pravega domoljubnega učitelja“.

Potem poroča o odborovem delovanju društveni tajnik gosp. Fr. Govekar:

„Slavni zbor!“

Preteklo leto zborovalo je „Slovensko učiteljsko društvo“ v 11. dan septembra. Pri tem zborovanju je bil izvoljen zopet prejšnji odbor. S tem je bila sicer postavljena podloga delovanju, a predsednik z odborom sam ne more za vse delati, on ima le nekako voditi društveno delovanje.

V odborovih sejah (katerih je bilo sedem) pretresovali in razpravljali so se nasvėti zadnjega občnega zbora vsestransko, ter o njih potrebno ukrenilo in storilo.

Odbor je čestital telegrafično v imenu društva Hervatskeje učiteljskeje skupščini gledé praznovanja 25letnice. Obilno truda pa je gosp. izdatelju prizadelo uredovanje „Imenika“, kateri se je vsim pravim udom brezplačno doposlal.

Podpredsednik gosp. prof. Praedika izročil je en iztis „Imenika“ prevzv. gosp. knezoškofu, kateri je ob tej priliki se za društvo zanimival in blagovolił društvu darovati 20 gld. Razposlalo se je tudi po en iztis „Imenika“ na vse sl. c. kr. okrajne šolske svéte s prošnjo, da bi oni za razširjanje istega kaj storili. Sicer se pa „Imenik“ kaj slabo razprodaja; dasiravno se ga je natisnilo le 550 iztisov, ga leží vender še ogromno število v omari gosp. predsednika. Po takih izkušnjah mora odbor za daljše delovanje v tem zmislu opešati. Sicer pa bode slavni zbor imel priliko — da bode o tem dalje končno razsojeval.

Naše „Slovensko učiteljsko društvo“ ponujalo pa je tudi svojim udom obilo dušne hrane, ker imelo je lepo knjižnico, katero od leta do leta pomnožuje z novimi knjigami največ iz domačega slovstva. Poleg tega osnovalo se je bilo po zimi v društveni sobi „znanstveno-pedagogijsko berilo“ za ude, kakor tudi zabavni večeri, za kar se ima društvo posebno zahvaliti vrlemu zabavnemu oddelku Ljubljanskih učiteljev in gospodičin učiteljic.

Število udov se tudi v tem letu ni dokaj izpremenilo, ker smrt ni zahtevala novih žrtev. Žal, da so bili nekateri g. g. udje društvu nezvesti! Mislim, ako bi bilo nam tudi kaj trpeti v marsikaterem obziru, značajnost in ljubezen do svojega národa si pri vsem lahko ohranimo. Ljubezen do národa in do njegove omike, do domovine, ožje in širje, gojiti mora vsak učitelj ne le z besedo, temveč tudi z vzgledi, z jasnim dejanjem! — Kar hočemo, smo užé večkrat povedali, in od tega ne moremo odstopiti, niti zavreči danes tega, kar smo pred kratkim zagovarjali. Zato ostane naše delovanje in namera vedno ista: gojiti omiko in pravo rodoljubje, delati v prid svojega národa v mejah, ki so nam določene, svoje dolžnosti pa vsikdar na tanko in vestno izpolnovati. Želeti pa je, da bi se slovensko, posebno kranjsko učiteljstvo, bolj zanimivalo za društvo in ga vsestransko materijelno in duševno podpiralo“.

Društveni blagajnik gosp. Ivan Tomšič poroča:

„Slavni zbor!“

Kakor kaže „Imenik udov Slov. učit. društva“, šteje naše društvo 156 udov. Meji je 24 podpornih in 132 pravih udov. Učiteljic je 11, drugi so moški udje našemu društvu.

Lansko leto je štel naše društvo 133 živočih udov, a v letošnjem društvenem letu jih je na novo pristopilo 23, zato je danes vseh skupaj 156 udov.

Društvo je imelo lanskega leta ob tej dobi v gotovini 96 gold. 06 kr.

Udje so plačali letnine 86 „ — „

Od Žumer-Razingerjevih stenskih tabel je društvo prejelo . . . 45 „ 10 „

Za oddano sobo v društveni sobi po 5 gold. na mesec 55 „ — „

Prevz. knezoškof Ljubljanski dr. Missija so darovali „Slov. učit. društvu“ v podporo za izdajo „Imenika“ 20 „ — „

Prostovoljne nabirke za društveno sobo so nam dale 33 „ 15 „

Za oddano malo sobo do sv. Jurija letošnjega leta dobilo se je . 12 „ — „

Gosp. Klemenčič, katehet na c. kr. učiteljski, je daroval za „Imenik“ 10 „ — „

Gosp. Gerber, knjigotržec, za 15 razpečanih „Imenikov“ po 60 kr. 9 „ — „

Vkupni znesek dohodkov je 366 gold. 31 kr.

Troški, kakor jih kaže knjiga za izdajke, pa iznosijo 233 „ 84 „

Ostaje torej v gotovini še 132 gold. 47 kr.

Za društveno stanovanje plačuje društvo na leto po 132 gold. 60 kr. A za jedno oddano sobo dobiva društvo po 5 gold. na mesec t. j. 60 gold. na leto. Na društvo pride torej le 72 gold. 60 kr. stanarine plačevati, kar gotovo ni veliko, ako bi častiti društveniki svoje letne doneske redno plačevali. A letos je dobilo naše društvo še od „Krain. Lehrervereina“ 12 gold. stanarine in prostovoljne nabirke od Ljubljanskih učiteljev in učiteljic pri zabavnih večerih so nam dale za stanovanje lepo vsoto 33 gold. 15 kr., vkup tedaj 45 gold. 15 kr. — Ako se ta vsota odbije od zgoraj imenovanih 72 gold. 60 kr., plačalo je naše društvo po tem takem za stanovanje v tekočem društvenem letu samo 27 gold. 45 kr., kar je gotovo malo, ako se pomisli, da ima društvo v rečenih sobah vse svoje stvari shranjene, ter da v teh sobah se zbirajo učitelji in so tudi odboroze seje.

Društvo je bilo letos naročeno na časopis „Popotnik“, „Handbuch der speciellen Methodik v Rob. Niedergesäss“ in na nemški časopis „Schule und Haus“. Razven tega je naše društvo tudi ud „Matice Slovenske“.

Kakor znano, izdalo je naše društvo v tekočem društvenem letu „Imenik šolskih oblastev, ljudskih šol, učiteljev in učiteljic na Kranjskem“, katerega je z velikim trudom sestavil in uredil gosp. prof. Jak. Praedika. „Imenika“ se je natisnilo 550 iztisov; udje, kateri so plačali letnino vsaj za 1883. leto, dobili so „Imenik“ brezplačno, drugim se je prodajal po 60 kr. iztisek. Tiskovni in drugi troški za izdajo „Imenika“ znašajo 134 gold. 54 kr.

Ker je še preko 200 iztisov „Imenika“ na razpolaganje, ni bilo mogoče blagajniku za danes natančnega računa napraviti o „Imeniku“; zgodilo se bode to pozneje, ko se ga vsaj še nekoliko iztisov razpečá, da se vsaj po večem pokrijejo troški, katere je imelo društvo z izdajo te prepotrebne knjižice. Vsekako bi pa slavnemu zboru predlagal, da zniža ceno „Imenika“ za polovico, to je, na 30 kr.

Troškov je društvo imelo vkup 233 gold. 84 kr.

Ako se tedaj troški 233 gold. 84 kr. odbijejo od dohodkov 366 gold. 31 kr., ostane (kakor rečeno) še v gotovini 132 gold. 47 kr.

Iz gotovine treba bode blagajniku v kratkem času izplačati še naslednje izdatke:

1. Račun gosp. Giontinita za 38 zvezkov „Niedergesäss specielle Methodik“	9 gold. 50 kr.
2. Za društveno sobo od sv. Mihela do novega leta 1886	33 " 15 "
3. Gosp. Milicu ostanek za „Imenik“	65 " 50 "
Vkup	108 gold. 15 kr.
Kadar se to izplača, ostalo bode še v gotovini za prihodnje društveno leto	24 gold. 32 kr.

Društveniki s svojimi letnimi doneski zelo zaostajejo in knjiga udov nam kaže, da se je takih zaostankov od 1879. leta uže mnogo nabralo.

Razven teh zaostankov društvo vender lahko izhaja brez deficita, ter si tudi lahko vzdržuje društveno sobo in poleg tega še lahko izda po kako drobno knjižico svojim udom, kakor je to slavnemu zboru iz mojega natančnega poročila dovolj razvidno.

Pokazavši slavnemu zboru natančno stanje našega društva, prosim slavni zbor, da se to moje poročilo na znanje vzame, pregleda in potrdi, kakor tudi, da se mi dovoli izplačati, kar je še izplačati treba."

Kako naj se učitelj v svojem poklici nadalje izobražuje?

(Fr. Gaberšek.)

(Dalje.)

Da je učitelju v resnici treba v izobraževanju samega sebe napredovati, razvidi se tudi iz tega, ker je prevzel s svojo službo tudi dolžnost, vse ono storiti, da bode ustregel tirjatvam države. Država ne ustanovlja učiteljskih služeb zaradi učiteljev, marveč zaradi pouka. Kdor tako službo prevzame, mora se smatrati za sredstvo v dosego onega smotra, ki je s službo zvezan. Vsaka služba pa zahteva večjo ali manjšo omiko; brez te omike ne bi mogel nihče svoje službe zadovoljno izpolnjevati. Pa tudi sreča in blagor učitelja samega in njegovih tovarišev zavisí od njegove večje ali manjše omike. Res, da je duh več kot meso; pač ni človeški namen na to zemljo in na njene zaklade navezan; pač išče plemenit človek v zadostitvi duševnih potrebščin svoje najvzvišenejše radosti; za to ne zahteva nikakega plačila. A tudi pozemeljsko blago ima za njega vender le vedno svojo veljavo, svojo ceno, čeprav ne vedno največje. To pozemeljsko blago je neobhodno potrebno za ohranitev telesa; to pa posreduje tudi pridobitev duševnega blaga ter je tako rekoč pogoj tej prisvojitvi. Nekaj tacega imetja je torej pogoj telesnega življenja. To blago doseči, trudi se gotovo vsakdo. A pridobil si ga bode le v isti meri, čim bolj si bode prizadeval, samega sebe nadalje izobražiti in usovršiti. Nobena občina, nobena oblast, nobena država ne odreče izobraženemu, plemenitemu možu spoštovanja. Kdor pa si je pridobil spoštovanje in s tem zaupanje svojih bližnjih, ta tudi pomanjkanja pozemeljskih darov ne bode lahko trpel. Vsak človek želi s časom svoje razmere izboljšati in svoje dohodke povekšati; učitelj more to le s tem doseči, da dobí kako boljšo službo. To pa je najčešče odvisno le od njegove izomike in od tega, da se te povzdige tudi vrednega skaže. Kdor pa si prizadeva, da svoj znanstveni krog razširjuje in v svojem poklici ne zaostaje, ta bode pospeševal tudi spoštovanje učiteljskega stanu. Učiteljski stan je celota, h kateri spada vsak posamezen učitelj kot ud tega velikega občestva. Jeden sam nekoristen ud, jeden slab učitelj ne škoduje le svojim učencem in sebi, on škoduje vsemu stanu, ker zavira njegov napredek, ki zavisí v prvi vrsti od spretnosti vseh posameznih udov. Pomagaj si sam, in Bog ti bode pomagal, to veljá tudi o učiteljskem stanu.

Z nadaljnjo omiko učiteljev raste tudi spoštovanje sveta do njih samih. To nam priča zgodovina, katera nam kaže duševno stanje šolnikov v srednjem in žalibog tudi v novem veku. Da je temu tako bilo, čudili se bomo tem manje, čim bolj si predočujemo tadanje razmere. Takrat še ni bilo učiteljišč, in kot učitelj ali šolski pomočnik mogel si je marsikdo kruh služiti, da je le malo brati in pisati znal. Še le koncem 18., sosebnost pa v začetku 19. stoletja napočila je doba duševne probude na polji ljudskega šolstva. Tudi pri nas začelo se je takrat bolje ozirati na učiteljsko izobrazbo. Kar sta Marija Terezija in njen duhovit naslednik Josip II. s pomočjo imenitnih pedagogov storila, imelo je na današnji razvoj učiteljske izobrazbe velik vpliv. Kakšen smoter se je postavil z novimi avstrijskimi šolskimi postavami učiteljiščem in kako postava podpira učitelja v njegovem nadaljnjem izobraževanju, to je vsakemu zadosta znano. Zato je učitelju, težečemu po duševni svobodi, t. j. po umstveni omiki, po izpoznavi in vedi, kaj lahko, najti sredstva in pota, katera mu omogočijo njegovo nadaljnjo izobrazbo, samo da je vsaj nekoliko seznanjen s pedagogiko in njeno zgodovino, kakor tudi z obstoječimi postavami o ljudski in učiteljski izobrazbi. Vrh tega ponuja mu današnje stanje pedagoškega slovstva toliko gradiva za nadaljnjo izobrazbo, da bi pač oni moral biti slep in gluhi, na katerega ne bi ta slovstveni cvet vplival vzpodbudno in blažilno. Brez pametne uporabe teh slovstvenih podatkov ne more doseči učitelj splošne in primerne izobrazbe. A samo to slovstvo še ne zadostuje k vsestranski omiki v učiteljskem stanu, sosebnost mlademu učitelju ne, kateremu manjka še izkušnje v učiteljskem osivelemo moža. Zato je bilo že poprej omenjeno, da ima biti šola samoučilnica za marljivega učitelja. Pa tudi celo življenje, vsako razmerje, vsak položaj v življenju naj bode povod njegovi lastni vzgoji in omiki. Kar kdo sam izkusi, to napravi nanj večji utis, nego ono, kar le od drugih sliši. Zato moramo smatrati tudi izkušnjo kot potreben del nadaljnjega izobraževanja. In ako k temu prištejemo še posvetovanja mej učitelji iste šole ali celih okrajev (skupščine) in razna potovanja, moremo končno imenovati kot sredstva v nadaljnje izobraževanje učiteljev v njihovem poklici: čitanje, pripravljanje, izkušnja, skupščine in potovanje. Ta sredstva morala bi sicer vsakemu učitelju znana biti; ker pa so ipak preimenitna, da bi jih samo našli, zato ne bode odveč, ako o njih še natančneje omenjamo.

1. Čitanje.

Čitanje poučljivih spisov je tem bolj potrebno, kar inače skoro ni móči prisvojiti si potrebne znanosti. Vsak, kdor si hoče povekšati svoje znanje, mora se slednjič za- teči k dobrim spisom, kajti le tū našel bode vir nadaljnjemu lastnemu razglobavanju. Tudi učitelj je prisiljen iz neusahljivega vira dobrih knjig zajemati glavni del svoje na- obraženosti. Vsega sicer ne bode našel v knjigah, a umstveno izobrazbo more le tū iskati. One omike pa, ki je posledica višje notranje dostojnosti, ne more si prisvojiti iz knjig. Ta omika izvira iz pazljivosti na njegovo vedenje in govorjenje, na hojo in obleko ter je le vnanja navada. Ker pa je tudi ta izobrazba del omike, zato si mora učitelj prizadevati, da si svoje obnašanje toliko opili, da se v občevanju z učenjaki in z društvenimi krogi ne bode osmešil in svoj stan onečastil.

Pri čitanju knjig je treba učitelju pazljivim biti, da bode s tem v resnici dosegel oni smoter, kateri je imel spisatelj knjige pred očmi. Zato mora biti njegova prva skrb, da je že v naprej prost vseh predsodkov, da je pripravljen in sposoben, podano resnico prav in tako izpoznati, kakeršna se mu ponuja. Vsakojaki obziri proti tej ali oni stroki, proti temu ali onemu pisatelju morajo se ogniti nepodmitnemu teženju po istini. Tako pripravljen začénja učitelj čitati knjigo. Ker pa resnica ni tako lahko doumljiva, da bi

jo mogli pojmiti že s površnim pogledom, zato treba, da se do dobra izpozna ter od vseh strani in temeljito preišče. Marsikaj se podaje čitateljstvu v obliki resnice, ko pa se pogleda tem podatkom na dno, najde se, da je ali le malo pravega jedra, ali pa da je to jedro zavito v nepotrebno pleve. Tu treba torej zrno ločiti od plev, dobro ohraniti in slabo odstraniti. Zato pravi apostol, da je treba vse preiskovati, in Montaigne veli: „Izmodri nas le lastna modrost“. Čitanje knjig koristi le tedaj, ako se učitelj trudi, da prečitano tvarino vsestransko premišljuje, razmotrava in se v uporabi prisvojene vsebine vadi. Zato treba vse, kar se čita, temeljito proučavati ali študirati. To je tem važneje, ker si le na ta način svoj duševni zaklad pomnožimo in s tem pristo uporabo omogočimo. Ako učitelj ne bi skušal pridobljene tvarine premeniti v neminljivo last, tedaj ne bi imel hasni od tega. S tem stopil bode učitelj mej izobraženi svet in pridobil si bode s svojo vednostjo priznanje in spoštovanje. Minuli so časi, ko se je mislilo, da je le učenjakom naloga, temeljito se učiti in čitano tudi razumevati in nadalje uporabljati, drugi pa naj bi le mrtvo tvarino kot tako uporabljali. Ako bi se tirjalo samo to od učitelja, tedaj bi bila to velika kvar za ves stan, kajti kako drugače si če prisvojiti učitelj ono vedo, katero mu je poučevati. Vsak učitelj naj se seznani s predmeti, ki obravnavajo občno človeško omiko. Vrhu tega naj proučava verske in prirodoznanstvene spise, bavi naj se s čitanjem jezikovnih in zgodovinskih knjig, prebira naj potopise in opise iz ljudskega življenja i. t. d. Sosebno pa mu ne smejo ostati tuji najboljši pisatelji njegovega národa, najboljše ljudske knjige i. t. d. Napreden učitelj skrbel bode tudi, da čita najboljše klasike tujih národov. Pred vsem pa, kar je samo ob sebi umevno, skrbeti mu je, da se temeljito seznani z onimi predmeti, ki so z njegovim poklicem v tesni zvezi in kateri se nanašajo neposrednje na šolo in pouk, kot: šolski listi, splošno pedagogični, didaktični metodični, logični, psihologični spisi, navodi in druge knjige. Vse take knjige bode marljiv učitelj vestno čital ter ondu navedene resnice same na sebi in v zvezi s celoto izpoznaval, mej seboj jih združeval in na dejanjsko življenje jih nanašal. Le na takov način mu bode mogoče, obvarovati se onega mnovega in navideznega znanja, katero ima svoj izvor v tem, da si mnogoternosti, a le površno in nezadostno prisvojimo, a jih ne moremo uporabljati o pravem času in na pravi pameten način. Omika obstoji v tem, da vsestransko premotravamo manjšo vsoto znanja ter jo izpremenimo v duševno lastnino, Zato nikakor ni koristno, ako leta učitelj od predmeta k predmetu, in nikjer dolgo ne postane. Še le, ko nam je jeden predmet jasen in razumen, preidimo k drugemu. „Zato premišluj raje jeden predmet 20 ur ali dni, kot da bi se v jedni uri ali v jednom dnevi pečal z 20 predmeti. Zato preiskuj različne strani istega predmeta, jedne in iste resnice; zasleduj psihologične, intelektualne, moralične ali etične, teoretične in praktične posebnosti, združuj prakso s teorijo, s pojmovanjem vajo. Resnico, ki si jo našel, obrni na sebe, na lastno življenje v prsih, in glej, če se vjema s podano istino. Potem pa primerjaj najdeno resnico s socijalnim življenjem in preišči, če more v vsaki zadevi služiti napredku“. (Diesterweg.) To resno preiskovanje resnice pa ni povsem lahko; k temu treba precejšnje bistroumnosti, dokaj vztrajnosti, trdne volje in dokaj zdravega razuma. Zato vidimo, da jih veliko zaide s pravega pota, da tavajo v temi in da najdejo namesto trezne resnice le razburjenost in strast. Takovi zasledovalci menijo vse sami najboljše razumeti, uklanjajo se le svoji zatemneli slepi strasti ter pobijajo često z ničvrednimi razlogi tuja mišljenja, tuje nazore.

(Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénska

XIX. veku.

Mihael Kastelic r. v. Zatičini (Gorenji Vasi) 1. sept. 1796, služil v licejski bukvarnici pisar, bil naposled knjižničar, u. v pokoju 22. okt. 1868 v Ljubljani. — Slovensko pisariti je bil jel nekaj sam nekaj z dr. Jak. Zupanom v Illyr. Bl. in to

1) L. 1828 Nro 8: Pesem na god rojstva Svitliga Cesarja v sedmih razstavkih slovensko in nemško s podpisom: Lublana 12. dan Svičana 1828. M. K. — Na primer bodi:

1. Lepši zarje doživeli
Krajnci nismo še,
Slajši pesmi nismo peli
Kar Azburg cvete.
Nam serce gori,
V' vesel' se topi! . .

7. Se razlega po deželi,
Pros'mo milo vsi:
Cesar Francu Bog dodeli
Zdrave, srečne dni,
Azburgovi cvet
Nam večno živet'!

Krain's Bewohnern hat die Sonne
Holder nie geglüht,
Wir empfanden nie die Wonne
Seit dem Habsburg blüht.
Drum jubeln wir heut'
Vom Herzen erfreut! . .

Treuer Völker Dankesweihe
Steigt gen Himmel zu —
Unserm Kaiser Franz verleihe
Gott! Gesundheit, Ruh'!
Für Habsburg wir glüh'n,
Lass ewig es blüh'n!

Illyr. Bl. Nr. 14: Das Grab (von Salis) — Grob, poslovenila S. no K. t. j. Supan no Kastelic. — Tako tudi l. 1829 Nro. 7: O godu rojstva našiga svitliga Cesarja Franca I. ino Karoline naše svitle Cesarice. — Nro. 35 je pa M. K. sam zložil slovensko in nemško v treh strokah: Pesem svitlimu Cesarju Francu I. našimu preljubeznivimu Očetu, peta v' Prulah per znamenju 17. velkiga Serpana 1829:

1. Vence Iblana spleta, raja,
Šum veselja krog bobni,
Danas srečen dan obhaja,
K' Cesar Prule poslavi!
On močirje razgleduje,
K' ga noben vkrotit' ne vé;
Kir je znamenje, oznanuje:
Vstalo z' njega bo poljé.

2. Ta beseda Krajnce vname,
Nove struge kóplejo,
Posušé globoke jame
Kesni Iblanci tok dado.
Preden leto štirkkrat mine,
Po močirju pelje pot,
Žito rase, voda zgine,
Hiše vstajajo pavsod.

3. To dobroto nezrečeno
Zasekuje vekomej
Znamnje, Tebi posvečeno,
Vnukam v serca globokej;
Po Ilirji razodeva
Srečo svojo zvest' Iblanc,
Večno, večno on prepeva
Tvojo milost, Cesar Franc!

2) Krajnska Čbelica. Na svitlobo dal M. Kastelic. I. Bukv. V Ljubljani, natis. J. Blaznik. 1830. 8. 101. — II. B. 1831. 100. — III. B. 1832. 110. — IV. B. 1833. 94. — V. 1848. 94. — O vredovanji in o naslovnici „Prijatlam Krajnšine“ gl. Jezičnik XV. str. 3. — Na primer bodi (I. 26):

Vertnica.

Fantini, dekleta!
Cvetéjo vam leta;
Oči prevesele
Še bodo solzéle!

Sim bitja podoba
Od z'beli do groba;
Od zgorej dišeča,
Od zdolej — bodeča!

Pa duh in lepoto kak' naglo zgubim!

Le ternje bodeče razširam — učim:

De slast in solzé

V en' kapljici spé,

Veselje ko blisk ugasuje,

In žalosti dolge vžiguje!

S o n e t.

(IV. 59.)

1.

Gromelo v paradízi je od néba: —

Ker perve starše kača premotila,

Sad prepovedan jesti naučila —

„Brez pota jedla več ne bota hleba!“

3.

Ne zgine pot iz našiga obraza,

Naj bo vročine, smertniga naj mraza;

Nastopek to pregrešne je sladkosti.

2.

Zató na zemlji nas pestí potreba!

Kdo pita trebuh brez potú močila,

Naj bode 'z zlate sklede, naj 'z torila?

Od perve ure rojstva do pogreba

4.

Kaj počakujete tedej, preprosti!

De pišeta bi v gerlo perletele

Pečene pitati — lenuhe zrele!

V vseh peterih Bukvicah nahaja se do 60 pesmic njegovih (brez epigramov), katerim se vsebina zná nekoliko vže iz naslova na pr.: Vezilo. Zadovoljna nedolžnost. Vince. Zdravica. — Zaterti. Pozimska. Nezvesti. Fantovskim. Zapertodurnik. — Blagor prostim. Zdihleji. — Natura. Pustno zdihovanje. Zapušeni. Zapeljana. — V petih Bukvicah je nekaj jih iz starejše dobe, nekaj pa novejših na pr.: O prihodu Cesarja Ferdinanda in Cesarice Marije Ane l. 1844 v Ljubljano. Pesem za narodno stražo in Svojim pojdašem iz l. 1848 itd. — Na koncu pritisnil je temu zvezku „Muhe“, da je z njimi potrdil popolnoma resničnost Prešernovega sršena (III, 26):

Čebelarju.

Zakaj pač muhe moj lovi K***?

Prodajat' misli jih namest čebélic.

3) Takih mušic — zaljubljenih napisov na sladkarije — je zložil do 92 različnih na posebni poli (založ. M. Grilc, tisk. Eger.), mej ktere sta — kdo vé kakó — vlezla le dva pobožna t. j. »Nikoli ne bo na zgubi, — Kdor Jezusa prav ljubi. — — Jezusu sim se obljubila, — Vekomej ga bom ljubila«.

4) Ponosen s svojo Čbelico — v Novicah ni priobčil svoje pesmi: O veselimu prihodu presvitliga Cesarja Ferdinanda I. ino presvitle Cesarice Marije Ane, l. Kimovca 1844 v Ljubljano (Kr. Čb. V. 84. 85); torej so Novice l. 1845 ponatisnile iz Kr. Čbelice „Zaterti“ (Tjekaj gori se ozrimo, — Kjer svetov nezmer oko itd.); l. 1847 iz V. zv. Kr. Čb. „Nedolžnim“ z laskavim pristavkom: „S to pesmico, ki so jo nam mnogo spoštovani izdatelj „Kr. Čb.“ za natis v Novice poslali, nam je tedej peti zvezek obljubljen, kteriga že davnej pričakujemo. Pridi, pridi, ljuba čbelica! — še več ko poprej boš zdaj bravcov našla (l. 42)“. — L. 1848 prinesó Novice: Pesem Ljubljanske narodne straže (Bratje, ukajmo veseli! — Zdaj živeti smo začeli; — Svoboda objema nas — Špiceljne pa davi čas itd. — Kr. Čb. V. 47. 48.). — L. 1849 umre Dr. Prešern, kterega se je tu in tam trudil posnemati; torej mu zapoje M. Kastelic v Novicah l. 71 bo

pesem: Na grobu slavniga pesnika Franceta Prešerna, dohtarja pravic in c. k. pravdosrednika v Krajnji:

Milo glasijo se strune,
Britka žalost nas presune,
Lica močije solzé!
Mirne zemlje tamno krilo,
Oh — prezgodaj boš hladilo
Pesem prepolno srcé!

Slavnih Grekov in Rimljanov,
Albioncov, Italjanov,
Franc'je jezik bil Ti drag —
Nemške pesmi Tvoje gladke,
In slovenske tako sladke
Čerti le vohaški vrag! itd.

5) V Vodnikov Spomenik l. 1859 se je M. Kastelic poslednjikrat oglasil ter zložil Valentinu Vodniku o stoletnim rojstnim godu 3. svečana 1858 tole pesmico (str. 116):

Kaj k' Žibertu hiti Ljubljana cela?
O mraki se nad hišo zarja vnela?
Al Vodnikovi dom gori —
Gasiti truma ga želi?

Pred ognjem slavno hišo Bog obvari! —
Le svit veselih lučic tam se zári —
Stoletni, Vodnik! tvoj le god
Obhaja tù slovenski rod.

Kjer tebi zibelka je tekala,
Domače stara mati spevala,
Zagledal tù si beli dan,
Bil z pevsko umnostjo navdan.

Zdaj godejo, pojó se pesmi mile,
Ki tebi, dragi! vdihnjene so bile:
Ti prve krajnske si nam pel,
Slovenšini mah trebit' jel.

Kozarce torej, bratje! natočimo —
Prijetlom slavšine okrog napímo:
Dokler Veršac, Triglav stoji,
Naj Vodnikov spomin živi!

Juri Kosmač r. v Ložu (Danah) 14. apr. 1799, bil knjižniški služnik in potem pisar, u. v Ljubljani 1. okt. 1872. — Prve slovenske poskušnje njegove priobčila je

a) Krajnska Čbelica l. 1830. I. Bukv.: Poletje (Petelin že poje: — Nedelko, ustan! — Pové ti po svoje: — Opóčil je dan itd.). Zima (Hlad, burja perpiha, — Ne vpraša, al smé, — Rep v ajdo zaviha, — Nam žgance pojé itd.). L. 1831. B. II: Spomlad (Ju! hopsasa! zimo — Premaga spomlad, — Voliče vklenimo! — Začnimo orat'! itd.). — Nato mu v III. B. Prešern pokloni sršena:

Pevcu letnih časov.

Kdor govoriti kaj ne vé,
Ureme hval' al' toži;

Kdor pevcov péti kaj ne vé,
Od letnih časov kroži.

V ravno teh Bukvicah Kr. Čb. nahaja se s podpisom njegovim **K. J.** pesem: V Danah 12. maliga travna 1831 (Mravljinec že lazi, — Žerjav perletí, — Bučelica pazi, — Al' roža medí itd.) in v Buk. IV. str. 29:

Prilika.

Fantiči so čmerljam enaki,
Devica, le vari se jih!
V' spomladnim ti letajo zraki,
Prijatli, lej! rožic so vsih;

Od cvetke do cvetke brenčijo,
Želé ji poserkati med;
Ko rožice cvetje zgubijo,
Proč čmerljov nezvestih je sled!

b) Ita Togenburska grafinja. Lepa ino nauka polna zgodba dvanajstiga stoletja, za vse pobožne kristjane popisana, posebno za tajiste, kateri v' nedolžnosti terpé. Iz nemškega prestavljena. V Ljubljani 1831. 8. IV. 149. Natis. J. Sassenberg, naprod. J. Klemenž. — V predgovoru s podpisom **J. K.** pravi:

„Posebno vam, ljubi bravci! — kateri za voljo pravice preganjanje terpite, ali ste od božje modre previdnosti z' grenkimi težavami obdani, te bukvice v roke podam,

katere so bile prvič od brumniga ino učeniga moža Petra Kaniza po imenu v leti 1590 popisane, ino od Fišinskiga Opatu Krištofa v leti 1600 natisnjene itd.“

c) Vezilo, ali preganjana nedolžnost. Povest iz pisem Krištofa Šmida. V Ljubljani 1834. 8. 165. Nat. R. Eger, naprod. J. Klemenž. — V predgovoru pravi J. Kosmač mej drugimi reči:

„Vam, pobožni stariši, kateri vse dobro ino koristno čislate, kar naša sveta vera zapové; vam ino vašim ljubim otrokam, katere vedno k pobožnosti vabite, ino k nedolžnosti napeljujete, te bukvice v roke podam . . . Berite jih, ino poslušajte brati z takimi željami, s kakoršnimi so vam spisane; gotovo vam bodo veliko pomagale, ino kratke čase obrodile!“

d) V Novice je dopisoval časih Danecki t. j. rojen v Danah, na pr.: V. Vodnikovo življenje l. 1844 št. 35. — L. 1850 št. 23—26 je priobčil J. Kosmač v njih: C. k. licealna bukvarnica v Ljubljani; posebej tudi nemški: Die k. k. Lycealbibliothek Laibach 1857. 8. — Franc Ant. žlahtni Steinberg itd. — L. 1863 št. 42. 43: France Malavašič; tudi nemški: Franz Malavašič. Biographische Skizze 1865. 8. — Sicer je dr. Bleiweisu prestavljal različne stvari, vredoval Oglasnik, oskrboval Novicam popravo itd. — Posebej bodi tukaj na primer:

„Ljubljanska bukvarnica šteje zdaj (l. 1850) 20727 knjig različniga zapodpadka, katere so v 31943 terdih, in v 2010 mehkih zvezkih v bukvišu shranjene. Začetek bil je tale . . . — Po ukazu dvorne pisarnice 23. sušca 1823 so tačasni cesar Franc I. blagovolili baron Cojzovo bukvarnico za 7000 goldinarjev kupiti in zapovedati jo z Ljubljansko zjediniti; v imenovani bukvarnici je bilo 4394 zvezkov . . . V letu 1845 je vodstvo Ljubljanske bukvarnice veliko nabero bukev rajnciga J. Kopitarja za 14000 gld. na se spravilo; — za ta zaklad gré tukajšnjimu c. k. licealnimu uradniku, gosp. M. Kastelicu nar veči zasluga . . . Po njej se je lic. bukvarnica za 2105 terdo in za 1088 mehko vezanih knjig pomnožila, med kterimi so v prvi versti slovanske knjige, kakoršnih, razun Dunajske dvorne bukvarnice, morde nobena druga knjigarnica nima. Presvitli cesar Ferdinand I. so dovolili, de ima celi znesik (14000 gld.) za Kopitarjeve bukve naenkrat plačan biti, brez de bi navadni letni zalogi c. k. licealne knjigarnice zavoljo tega potroška kej prikrajšaniga bilo. Rajnki Kopitar je bil Krajnc, torej je tudi prav, de je njegova zapuščina na Krajskim ostala . . .

S slavjanskimi bukvami se Ljubljanska bukvarnica do leta 1845 ni mogla bahati, po mačehje je bila ž njimi previdena; pa sej ni moglo tudi drugači biti. Kdo se je do leta 1848 s slavjanskim slovstvom ali pa z bukvami drugi pečal, kakor le posamezni prijatli slovenščine? Koliko Slovincov je bilo pri nas, de bi bili svoj domorodni jezik ali pa slovstvo čislali, ali po omenjenim slovstvu in bukvah segali? Več jih tacih poznamo, ki so se sramovali, de so slovenske kervi, ne pa de bi se bili s slovenščino ubijali. — Ravno, takó se je tudi s slovenščino sploh godilo, in se žali bog še zdej godí. Komu je bilo mar, de bi bil slovenske bukve skupej zberal? Kteri bukvarničar Ljubljanske bukvarnice je bil za kej taciga vnet? Razun M. Čopa se ni nobeden s slovenščino pečal. Kar je imela licealna bukvarnica do leta 1830 slavjanskih bukev, so bile večidel iz baron Cojzove knjižnice pred ali potlej v licealno prišle. S Kopitarjevo nabero se je pa Ljubljanska bukvarnica jako opomogla, in sicer takó, de se zamore reči, de se, razun dvorne Dunajske bukvarnice, morde nikjer po celim Avstrijskim toliko in tacih slavjanskih bukev skupej ne najde, kakor v Ljubljani itd.“

e) Kakor Kastelic — je tudi Kosmač v Vodnikovem Spomeniku l. 1859 poklonil pesem: Spomin na Valentina Vodnika, slovenskega pevca v letu 1833 in

povest: Kako je bil Idriski rudnik najden (str. 128 — 132). Pesem se v prvih in zadnjih dveh kiticah glasi:

1. Zarja je že zasvetila
Čez visoke nam goré,
Luč nam uma je vnetila;
Serca vsih se veselé.

2. Strune mično so donele,
Vodnik jih ubiral je,
In Slovenke zale pele
Sladko so od „Milice“...

9. Ozri se v pokopališče,
Bodeš vidil, bodeš bral:
Kje je njega mertvališče, —
Zadnjo čast mu bodeš dal!

10. Tukaj vidiš kamen stati,
Pod katerem Vodnik spi,
Kjer se zemlja, črna mati,
Vsem odprè — ter nas zdrobí! —

f) Od l. 1848 se je začelo slovstvo slovensko od dne do dne bolj razprostrati in na vse strani razvijati. K temu razvijanju so res veliko pripomogle slovenske igre, kakor: Županova Micka, Tat v mlinu in Dobro jutro...; posebno ste dopadli dve poslednji, ki sta ju bila dr. J. Kleman in J. Kosmač iz českega pretolmačila, piše sam v Glasniku Slovenskem l. 1864 str. 283. — V zv. IX št. 10 — 12 l. 1863 nahaja se spis njegov: Rokopisi Ljubljanske bukvarnice, in v zv. X. št. 8 — 10 pa: Nektere čertice iz slovenskega slovstva (Namenjene za dr. J. Bleiweisov album). — Sicer opisuje književno delovanje obeh — M. Kastelica in J. Kosmača — deloma vže Jezičnik XV. l. 1877 str. 4.

O javnih preizkušnjah in darilih v ljudski šoli.

(Spisal in govoril pri letošnjem občnem učiteljskem zborovanji, v 28. dan maja t. l. v Ricmanjih

Kr. Bogatec.)

(Dalje.)

Državni šolski zakon z 20. avg. 1870. l., §. 65 se glasi mej drugim: „Konci vsacega šolskega leta morejo (a ne morajo) po sprevidnosti krajevne učilnične oblasti biti preizkušnje, ki imajo namen, da roditelji zvedó koliko so se otroci naučili“.

Ako bi res bilo takó, ne bilo bi naopačno; ali stvar je drugačna, ker temu namenu ne morejo ni roditelji, niti učenci povoljno ustrezati, a tudi učitelj sam ne more povoljno pokazati to, kar bi moral, radi marsikojih ovir.

Roditelji se prav malo udeležé preizkušenj; in zakaj ne bolj v večjej množini, glaven je uzrok, da ne iščem družih, ker ne poznajo važnosti in koristi šole.

A od onih, koji so preizkušnji prisotni, le redko se koji nahaja, i baš tù v Istri, kjer je bilo šolstvo zanemarjeno, da bi znal le nekoliko presoditi, koliko se je učenec naučil v istem šolskem letu in kolika je bila žrtev v uspeh učiteljevega delovanja. — Kajti, kaj razumi preprost človek o današnej zistemi šol; on ne razumi pota današnje šole. Lehko bi se mi oporekalo z izrekom: „No, toliko bo vedel, če znajo otroci brati. Naj bi mu veljala ta, a še tega ne bi rad priznaval; kajti, mogoče bo vedel, kako jezdec letí sè svojim šarcem, a jezdeca ne bo poméril, kakó se na konji ponaša.

A glede učencev isti dan ni vse v redu, kakor bi imelo biti; hočem reči takó, kakor je navadno druge dneve. To pa vzlasti gledé discipline. — Naj bolj se to zapazi na razdeljenih jednorazrednicah, kjer so otroci navajeni po skupinah na svoja odločena mesta — sedeže. A na dan preizkušnje je to vse drugače; kjer je prostora v šoli mogoče le za jedno skupino, morajo isti dan biti in se zadovoljiti obe skupini; torej vsi učenci šolske občine. — Mej tem ko ima nižja skupina, t. j. popoldanski navadno 2 uri ali 2½ šole vzdržema, morajo biti isti dan v veliki gneči 4 ure. Ako pomislimo, da pri-

dejo otroci na vse zgodaj iz različnih vzrokov celo uro pred sv. mašo, a potem še skoro celo uro morajo po največ klečati v cerkvi in na vse to pride še-le šola. Tù pa, kakor užé rečeno, moremo si misliti, kako željno morajo pričakovati skoro poldne, s kako strpljivostjo, mirnostjo in vedrim umom morejo paziti na učiteljevo vprašanje v nepravilnej in tesnej sobi ob času naj večé poletne vročine. To pa je preveč za otroke, vzlasti mlajše 7-ali 8letne, ter užé iz zdravstvenih ozirov naravnost napéno in ovržljivo. Tù naj se učitelj s tako umorno deco pokaže.

Resnica pa je to, da iz onega dobrega in lepega namena, ki bi ga morala konecletna preizkušnja doseči, se pretvori v vse kaj drugega, kar pa učiteljstvu ni v korist in tudi v čast ne, temveč, kar jaz naravnost zmatram, namreč, da pri onih preizkušnjah ni nič drugega, nego javno nadzorovanje učitelja večinoma od preprostega ljudstva v šolstvu nevednega kmeta. Kmet pride k preizkušnji več radi tega, da vidi po njega mnenji, kaj zna njihov učitelj in kako se bo pokazal, nego, da bi videl, koliko se je njegov sin naučil. — Saj če je oče kaj vreden, lahko vidi domá, kaj zna njegov sin in v kakej meri napreduje; zato so pa šolska sporočila.

Če pa je oče pri svojem sinčku zgubil užé toliko spoštovanja in veljave v ukazu, da na njegovo povelje neče še par vrstic domá prebrati, kakor se sliši češče govor, znači to zadosti žalostno stanje v obiteljskem odnašaju!

Nadzorovanje učitelja naj se vrši od mož v šolstvu večjih.

Učiteljstvo ima zakonito umeščene svoje g. g. šolske nadzornike, ki opravljajo svoj posel — z načelom vzgoje. Kakor pa popreje sè spomenjenim nadzorstvom trpi učiteljevo spoštovanje, trpi njega avtoriteta, za katero se mora toli boriti sè svojo krepostjo, ker zakon mu jo prav revno brani. A, da bi bil učitelj tudi radi vse nevednosti ljudstva, žrtva in le žrtva povsod, mislim, da užé po človeškem pravu, bi bilo to odveč. Tukaj se ne krha več le avtoriteta — vzgojnega stanú, tukaj se užé dotika čisto osobnega (individualnega) spoštovanja, za katero se mora vsak človek pobriniti sè svojo primerno častiljubivostjo brez osobite častiželjnosti. Reklo se je, da pravilnost in red vsem sta velika pripomočka prave vzgoje v dosego moštva. To, v prvi vrsti od učitelja k učencem; a ne zabimo dostaviti, ka tudi od zunanjih vseh do učitelja mora biti dosledno. Kjer pa ni redu in pravilnosti, tja naj se ne sili individuva jednaci svojstev, kajti elementa le ta si oporekata, sta v protislovji in tu, vsled tega ne more biti stalne harmonične zveze — istinitosti. Tak individual v jednecem spomenjenem stanji, kjer ni dovršenosti, trpi si je v škodo samemu sebi.

Da smatra mnogi in mnogi kmet, baš našega národa, žali Bog, skoro vedno a vzlasti na dan preizkušnje, učitelja, ne kot prosvetnika njegove dece, nego kot slugo, čez kojega se čuti v šolskej sobi, čeprav na široko sedeč, kot nek ukaznik za glavo višjega nego pred njim z umorno deco mučéč se učitelj, to menim, da cenjeni kolegi so užé lahko sami zapazili, kakor se jaz sam isti dan čutim, a ne samo čutim, nego sem tudi jasno uverjen.

Preprost in o tem nevesč človek gotovo ne more prav presoditi. Ali izkušnja nas uči, da baš takšni hočejo večkrat mnogo soditi. Vsled tega je jednemu i drugemu učitelju tudi na kvar; vzlasti pa tù pa tam na koji večrazrednici.

Pri preprostih ljudeh se večkrat lahko opravi tudi dosti s tem, da se jim pesek v oči meče. To pa osobno sam učitelj lahko pri preizkušnji; a tak menda je izvestno prav redko kje kateri. Mogoče še bolj redko se kateri kje nahaja, ali vender le se i tak najde, da sè svojim zunanjim ponašanjem pred občinstvom isto tako pesek upotreblje v dosego svoje osobne svrhe, a svojemu drugu v škodo.

Da, nahaja se i taki mej učiteljstvom, ka one usluge pred kmetom ne čuti, da skoro mu je na ljubo in če le more pri preizkušnji svojega kolege, za njega hrbtom kmetom šepče v podobi kritike, kaj on pri njihovem učitelju vse zapazi ob nedostatnosti njega po uku. Temu lahko — jamčim!

Zaradi česa še so preizkušnje? Radi tega, ker se isti dan javno po predsedniku preizkušnje podeljuje deci darila, pri katerem podeljevanji se včasih kje more dogoditi tudi kaka nepravilnost proti vzgoji sami.

Tako, da je drugo tudi radi prvega; a kakor je prvo nedostatno, temveč je drugo, ker je največ radi prvega!

Vsako delo naj se konča veselo. Tako menim bi morala i šola, a tem več, kot zavod vzgoje. Mesto tega, konča mnogo otrok šolo s plakanjem; in le tedaj imajo „premijske“ svojo veljavo; oh, kako je to vzgojno! (Konec prih.)

Človek,

v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim navodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje.

(Za šolo in dom sestavil **Janko Leban.**)

(Dalje.)

§. 3.

Mišljenje, vzrok, učinek, razlog, posledica, razsodek, zaključek, razum, dokaz.

Človeška duša lahko misli, t. j. ona razumeva, uvideva, zapopada. Te zmožnosti pa nimajo živali niti ne slaboumniki ali bebeci (kretini). Slaboumnik je oni nesrečnež, pri katerem manjkajo glavne dušne lastnosti, ali, če baš ne manjkajo, zastopane so silno slabo in v majhnej meri. Zahvalite se tisočkrat Bogu, da vam je dal dar — mišljenje!

To, kar kaj naredi, imenujemo vzrok; to pa, kar se s tem (vzrokom) doseže, imenujemo učinek. N. pr. neki deček je razbil krožnik in zato joče. Razboj krožnikov je vzrok, a jok učinek, ki ga je razbiti krožnik naredil.

Ako rečemo: „Greh je kaznjiv, zato ne smemo grešiti“, tedaj nam je to jako umevno, ker iz razloga, da je greh kaznjiv, nastaje tudi posledica, da ne smemo grešiti. Če bi pa rekli: „Greh je kaznjiv, tedaj moramo grešiti“, bilo bi to jako nespačetno, ker kazen nam nij prijetna. Naša duša more torej spoznavati vzrok in učinek, razlog in pravo posledico.

Razen tega zna naša duša tudi razsojevati, t. j. ona more kakej reči zanikovati, ali pritrjevati. Da nas kdo vpraša: „Je li sneg črn; je li ogenj mrzel?“ kako bi mu odgovorili? ... Da nas kdo vpraša: „So li lilije bele?“ kako bi mu odgovorili? — Gotovo na prvi dve vprašanji zanikalno, na poslednje pa trdilno!

A naša duša ne zna le razsojevati, nego ona more tudi zaključevati, to je: iz dveh razsodkov si sama poišče tretji razsodek. N. pr.: 1. razsodek: Kdor hoče priti v nebesa, mora biti pobožen. 2. razsodek: Mi vsi hočemo priti v nebesa. Kako se bo glasil zaključek? — „Tedaj moramo biti pobožni“; kaj ne? ...

Take in enake zaključke delamo ne vedé vsak dan. N. pr.

Fran: Če je jutri nedelja, pojdem se sprehajat.

Janko: Jutri je sobota.

Fran: Tedaj — — — ne pojdem se sprehajat.

Marijca: Kdor prime smolo, zamaže se.

Tončika: Jaz sem prijela smolo.

Marijca: Tedaj — (kako se bo glasil zaključek?).

Mirko: Kdor stopi v vodo, zmoči se.

Slavoj: Jaz stopim v vodo.

Mirko: Tedaj — (kako se bo glasil zaključek?).

Opomnja: Ona zmožnost človeške duše, vsled koje si človek snuje pojmove, razsodke in zaključke, zove se — razum.

Ako rečemo: „Bog je usmiljen“, tedaj je lahko pojasnoti, da je ta razsodek potreben, gotov in resničen. Zamoremo li potrebo, gotovost in resnico kakega razsodka pojasnoti, naredimo dokaz. Dokazujemo pa s pomočjo zaključkov.

§. 4.

Um, ideje, talent, genij, natorni darovi.

Naša duša premišljuje lahko o vsem lepem, pravem in dobrem; premišljuje o Bogu in drugih viših resnicah. Zmožnost človeške duše o takih nadčutnih, viših stvareh, o božanstvu razmišljovati, imenujemo um. Človek se s svojim umom povzdiguje nad zemske stvari in si ž njim stvarja ideje, t. j. visoke misli. Verske in nravske ideje so človeku zvezde vodnice na potu skozi življenje.

V šoli niso vsi učenci gledé razumovanja jednaki; marsikateri učenec hitro razume učiteljeve nauke, mej tem ko je treba drugemu mnogo več časa za to. O človeku, čegar spoznavanje je krepko in razvito, pravimo, da ima talent, ali da je talentovan (nadarjen) človek.

Izborni pesniki, skladatelji in drugi umetniki nam ustvarjajo umotvore, ki niso le izvirni, nego tudi vzorni; takim umetnikom pravimo, da so genijalni. Zakaj n. pr. imenujemo Preširna in Gregorčiča „genijalna slovenska pesnika?“ Pač zato, ker njihne pesni niso po kakih drugih pesnih posnete, nego prav izvirne; a vrhu tega so globokomiselné, prekrasne po zadržaji in čudovito dovršene po obliki, takó, da lahko služijo za vzor pesenske lepote. Genijalen je torej oni človek, čegar duševna moč je silno velika, odlikujoča se po izvirnosti in vzornosti. Ali se torej more govoriti o genijalnih otrocih? Nikakor! Zmožnost človeške duše, da si dela predstave, pojmove i. t. d., sploh vse sile spoznavanja imenujemo natorne 'darove. Zahvaljujmo se Bogu, ki nam jih je dal!

§. 5.

Pazljivost, primere, dovtip, ostroumje.

Naša duša more biti pazljiva, t. j. ona vse svoje sile obrača na en predmet, in se ne dá motiti po nobeni drugi reči ali po nikakem dogodku. Pazljiv je n. pr. deček, ki posluša predavanja svojega učitelja in si jih skuša zapomniti navzlic temu, da njegovi bližnji součenci šumijo in igrajo. Pazljiva je tudi žival, a le na predmete, ki so navzočni. Človeška duša pa ima to prednost, da je lahko pazljiva tudi na nenavzočne predmete. Tako n. pr. gledamo, beroč kako povest, delajoče osebe pred sabo ter se udeležujemo njihovega trpenja in veselja. Največa prednost naše duše pa je v tem, da si sama lahko izbere to, na čemer hoče biti pazljiva.

Naša duša more tudi več rečij primerjati, t. j. preiskovati, v čem so si slične in v čem različne. Ako naša duša skrite in fine sličnosti mej različnimi rečmi hitro in lahko najde, pravimo, da ima dovtip. Ako pa more hitro iztakniti različnosti mej

rečmi, katere so si podobne, potem pravimo, da ima duša ostroumje. V čem sta si n. pr. podobna in različna jablana in hrast? V čem mačka in pes? potok in velika reka?

(Dalje prihodnjič.)

Šolska letina.

(Konec.)

Letno poročilo čveterorazredne ljudske šole v Radovljici 1884/5. l. obsega črtice: Iz šolske kronike, kaže učiteljstvo (nadučitelja, kateheta, učitelja in dve učiteljici), število šolskih otrok (88 učencev in 73 učenk), ter učence in učenke uvrstene po zasluženji. Šolsko leto se je končalo v 12. dan septembra in novo se bo začelo v 3. dan novembra t. l.

Književstvo.

„**Novomeško okrajno glavarstvo**“. Zemljepisno-zgodovinski opis. Sodelovanjem učiteljev Novomeškega okraja spisal O. Florentin Hrovat, šolski voditelj in načelnik okrajne učiteljske knjižnice v Novem Mestu. (Ponatis iz „Slovenca“.) V Ljubljani. Založba okrajne učiteljske knjižnice Novomeške. Tisk „Katoliške Tiskarne“. 1885. 80 str. Knjižica stoji mehko vezana 20 kr., trdo vezana 30 kr. in se dobiva v Ljubljani v „Katoliški Bukvarni“, v Rudolfovem pa pri J. Krajci in pri Tandlerji.

— „**Ljudske knjižnice**“ je užé na svetlem 17. in 18. snopič. Prvi obsega prav mično povest: Mirko Poštenjakovič. Prosto poslovenil Janko Leban, učitelj. Drugi snopič ima lepo (resnično) povest: Roglova Franca. Podomačil H. Majar. Potem: Blagor milosrčnim! (Povest po F. M. Wendl-ovem nemškem izvirniku — prosto predelal Janko Leban.) Konečno ima ta zvezek: Kratkočasne in poučne povesti. Poslovenil Vekoslav Benkovič. Cena 6 kr.

— „**Národne biblioteke**“ 19. snopič nam je tudi došel. Obsega iz nemškega na slovenski jezik preloženo povest: „Berač“ in zgodovinsko črtico „Elizabeta, angleška kraljica“. Poslovenil je obé J. P. Cena 15 kr.

— „**Vrtec**“, časopis s podobami za slovensko mladino prinaša v 10. šte. to-le: Otrokove sanje (pesen), Marko bogati in Vasilj Bezčastni (povest), Trapist in zdravnik (povest), Planika (pesen), Razvaline (popis), Neposlušni bratje (povest), Na Angelskej Gori (povest), Ne dotakni se tujega, tuje peče (resnična dogodba), Šakalj (iz prirodoписа), Divja jablana (basen), Cvetje in listje (pametnice, učeni kanarček, kratkočasnice, uganke, odgonetke). „Vrtec“ izhaja na mesec enkrat in stane za vse leto 2 glđ. 60 kr.

— „**Ljubljanski Zvon**“. Štev. X. tega leposlovnega lista prinaša naslednje spise: 1. Svoimir: Drobne pesmi. 7, 8, 9, 10, 11. — 2. Dr. Fr. Detela: Vélíki grof. Zgodovinski roman. (Konec.) — 3. Tinea: Podoba tvoja. Pesem. — 4. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih 23. Gospod Vedež. — 5. J. Kržišnik: Glad. Pesem. 1, 2, 3. — 6. Ivan Vrhovec: Slavni Slovenci. II. Peter Pavel Glavar. — 7. A. Fekonja: Slovenci v književni vzajemnosti s Hrvati. — 8. J. Cimperman: Osèhlo cvetje. Soneti. — 9. Janko Kersnik: Agitator. Roman. (Dalje.) — 10. J. Kostanjevec: Tvoj nasméh. Pesem. — 11. Književna poročila: IV. L. Žvab: Curiosità Triestine. — 12. D. Fajgelj: Nove muzikalije IV, V. — 13. Blag rojak. — 14. I. Franke: Umetniške starine po Gorenjskem. — 15. L.: Slovenski časopisi leta 1885. — 16. Slovenski glasnik: Nove knjige slovenske. — Letna poročila naših srednjih šol. — Wolfov slovar. — Jurija Šubica slike za novi muzej. — „Verein der Slavisten“. — Kratke opazke. — 15. J. Kalan: Šah. — „Ljubljanski Zvon“ izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 tiskovne pole velike osmerke obsežnih, ter stoji pol leta 2 glđ. 30 kr., četrt leta 1 glđ. 15 kr.

— „**Kres**“. Leposloven in znanstven list. Sodelovanjem prof. dr. Greg. Kreka in župnika Dav. Trstenjaka uredjuje dr. Jakob Sket, c. k. gimn. prof. v Celovci. Obseg 10. številke: Arabela. Roman. Spisala Pavlina Pajkova. (Dalje.) — Na logu. Mirko. — Mirko pije vino. Mirko. — Stari Džuldaš in njega sin Mameť. Povest iz življenja v srednje-azijatskih pustinjah. Ruski spisal N. N.

Karazin, preložil † Fr. Jos. Remec. (Dalje.) — Trioletti. J. Kostanjevec. — Narodne pripovedke. Priobčuje Mat. Valjavec. — Bakterije in njih znamenitost v našem gospodarstvu. Spisal H. Schreiner. (Konec.) — Stanko Vraz, slovenski rodoljub. Andrej Fekonja. (Konec.) — Oswald Gutschmann. Spisal J. Scheinigg. — Nefrit. Spisal Fr. Kocbek. — Iz kotoribskega protokola. Razglaša M. Valjavec. (Dalje.) — Drobnoti. — Izhaja v mesečnih zvezkih na 3—4 polah začetkom vsakega meseca; velja 4 gld. na leto, 2 gld. na pol leta in se tudi lahko po snopičih à 40 kr. v knjigarnah kupuje. — Tudi letnik 1882, 1883 in 1884 se še dobí in sicer po 3 gld., prvi letnik je pa pošel.

D o p i s i.

Iz Postojine. Pretečeno nedeljo v 11. dan t. m. je učiteljstvo Postojinskega okraja priredilo slavnost o priliki stavljenja nagrobnega spomenika pokojnemu národnemu učitelju Valentinu Bernotu na Colu nad Vipavo. Slavnost se je vršila po tem-le vzporedu: 1) Govor. 2) K. Mašek: »Pri zibeli«, čveterospev. 3) Fr. Grbec: »Jezerski glasovi«, samospev. 4) Ant. Nedvéd: »Moja rožica«, čveterospev. 5) I. Kocijandčič: »Oblačku«, samospev sè zborom. 5) Kreutzer: »Večerna«, čveterospev. 7) Val. Mandelc: »Bog vas sprimi! Kdaj pojdete domov?« (Vesela igra v enem dejanji.)

Iz Dobernič. (Zahvala.) Dobrodejno društvo »Národna Šola« je za majhni donesek tukajšnji šoli raznih pisank i mnogo drugega šolskega blaga podarilo, za kar se podpisani v imenu uboge naše šolske mladine lepo zahvaljuje.

Ivan Rihteršič,

učitelj in kraj. šol. sveta predsednik.

Iz Ljubljane. Presvetlega cesarja imendan (4. t. m.) je tudi šolska mladina z učiteljstvom vred slovesno praznovala.

— Deželni odbor Kranjski oddal je dal za posebne šole na tehnologičnem avstrijskem muzeji na Dunaji razpisani ustanovi g. Antonu Funteku, učitelju v Šent-Vidu pri Zatičini, in g. Josipu Cepudru, učitelju v Litiji.

— Ministerstvo za uk in bogóčastje je ukrenilo, da se bodo posebni tečaji za učiteljice otročjih vrtov kakor tudi za učiteljice za ženska ročna dela na tukajšnji c. k. izobraževalnici za učiteljice odprli še le začetkom šolskega leta 1886/87.

— Nj. Veličanstvo presvetli cesar je ravnateljem Novomeške gimnazije imenoval g. Andreja Senekoviča, dozdanjega c. k. profesorja na tukajšnji višji realki in c. k. okrajnega šolskega nadzornika na Gorenjskem. Čestitamo! Učiteljstvu na Gorenjskem pa želimo tudi zopet takega vrlega nadzornika, kakor je bil dozdanji g. profesor.

— Naš vrli domačinec in sotrudnik g. Jos. Ciperle, ljudski učitelj na Dunaji, je imenovan meščanskim učiteljem v V. mestnem okraju Dunajskem.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na čvetorazredni ljudski šoli v Radovljici četrto učiteljsko mesto s 400 gld. letne plače za trdno, ali začasno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu do 25. oktobra t. l. — Na dvorazredni ljudski šoli v Bistrici v Bohinji nadučiteljeva služba s 500 gld. in s stanovanjem za trdno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu (v Radovljici) do 1. nov. t. l. — Na dvorazredni dekliški šoli v Ribnici prvo učiteljsko mesto s 450 gld. letne plače za trdno, ali začasno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Kočevji do 28. okt. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. V Post. okraji: G. Fran Zamán prišel je z Dol. Zemoni na Ubeljsko, a g. Jos. Kostanjevec z Ubeljskega začasno na II. učiteljsko mesto v Trnovem; v Trnovo na III. mesto imenovana je kandidatinja gospdč. Parma; g. Andrej Lah, IV. učit. v Vipavi gre na Dol. Zemon, a na njega mesto pride v Vipavo učit. pripravnica gospdč. Izabela pl. Födransberg; gospdč. Rizzoli postala je definitivna na dvorazrednici na Vremah; gospdč. Zofijā Podkrajšek pride z Trnovega v Št. Peter (II. mesto), a na novo ustanovljeno dvorazrednico v Slavini imenovana je zač. gospdč. učit. kandidatinja Pavlina Flesch. V Orehku ostane g. Karol Češnik (začasno); IV. učit. službo v Senožečah dobil je učit. kandidat g. K. Tröst.